

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sociální skupiny na internetu

Internet v kontextu globalizace

Témata hodiny

- ▶ Internet v kontextu globalizace. Význam internetu pro sociální život.
- ▶ Internet, znevýhodněné a marginalizované skupiny. Facilitační působení na skupiny. Rich/poor get richer.
- ▶ Digital divide – dosavadní vývoj, současný stav (secondary digital divide).
- ▶ Výhody vs. nebezpečí izolace. Sociální kapitál.

Modernizace a globalizace

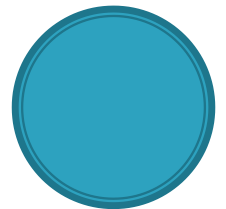
- ▶ (Postupující) modernizace a globalizace – pokračující trendy soudobé společnosti
- ▶ Komplexní procesy
- ▶ Některé rysy: postupující diverzifikace, transnacionální procesy, reflexivita, individualizace, glocalizace...(viz např. Giddens, 1991)

Modernizace a globalizace

- ▶ Rychlá výměna informací, proměna komunikace (Lash & Urry, 1994)
- ▶ Internet jako motor i „symptom“ těchto procesů
- ▶ Podporuje:
  - Expanzi lokálního do globálního
  - Přijímání globálního v lokálním
- ▶ Není to jediný nástroj (telefon, efektivní a rychlá doprava, satelitní tv...)
  - Příklad: objednávka na amazonu

Internet

- ▶ Castells (2011): Networked society
- ▶ Umožňuje propojenost napříč časem a prostorem
  - online komunity imigrantů
  - vztahy se „staršími“ skupinami (spolužáci na ZŠ)
- ▶ Obrovský rozvoj a rozmach sociální interakce
- ▶ Trans-komunikace
- ▶ Moderní společnost bez internetu...?

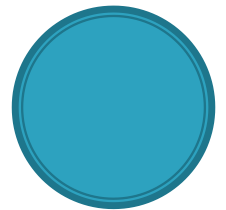
Internet

- ▶ Podporuje růst sociálního kapitálu (Ellison, Steinfield, & Lampe, 2007)
  - přístup a použití „zdrojů které jsou součástí sociálních sítí které jsou zpřístupněny/mobilizovány účelovými akcemi“ (Lin, 1999, p. 35)
  - velmi laicky: „přínos založený na existenci a rozšiřování sociálních kontaktů“
- ▶ Velký význam online sociálních sítí
- ▶ Celkově možnosti mít rychlou, multiplicitní interakci, s možností přenášet velké množství materiálů

Internet

Teze:

- ▶ Podporuje rozmach společnosti
- ▶ Demokratické působení
- ▶ Přispívá společnosti i jednotlivcům

Internet

Teze:

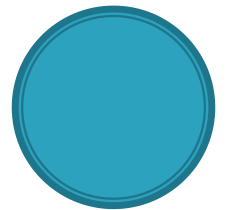
- ▶ Podporuje rozmach společnosti
- ▶ Demokratické působení
- ▶ Přispívá společnosti i jednotlivcům

Všem se budeme věnovat i z
alternativního hlediska
Začněme tím, jak jsou z toho
procesu určité lidé/skupiny
vyloučeni

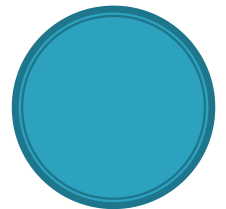
Internet

- ▶ Digital divide
  - Znáte tento pojem?

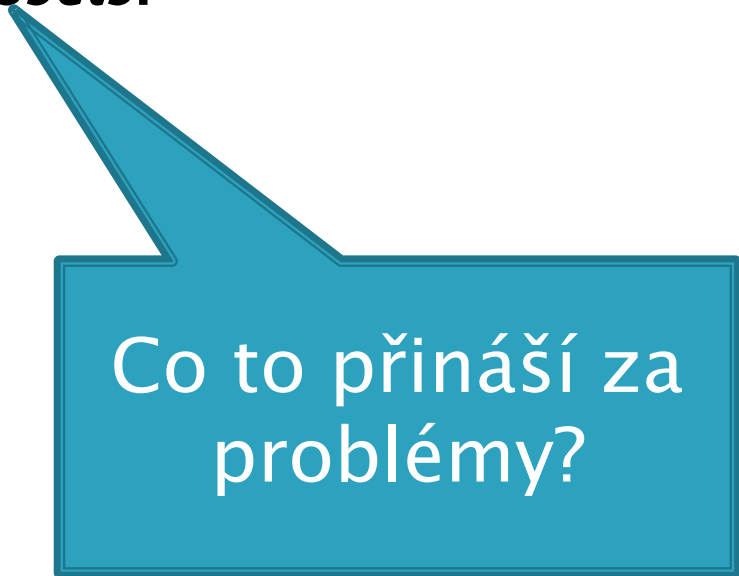
Internet

- ▶ Digital divide
  - Znáte tento pojem?
- ▶ Původně rozdíl mezi ne/uživateli PC a internetu, hl. zaměření na socioekonomické faktory

Digital divide

- Lupač, Sládek, 2008 – v ČR dochází k prohlubování:
„According to the WIP CZ findings shown above, we assume that about four-fifths of nonusers are potential Internet users. The basic problems are lack of public access points or awareness of them, lack of digital skills, and low understanding of what is Internet use good for and what are its main assets.“

Co to přináší za problémy?

Digital divide

- Lupač, Sládek, 2008 – v ČR dochází k prohlubování:

„According to the WIP CZ firm assume that about four-fifths of Internet users. The basic physical access points or awareness and low understanding of what and what are its main assets.“

Koho se to týká?

*„The sociodemographic distribution of physical access and its development shows that big parts of Czech society are seriously lagging behind the informationalization process; it counts especially for the **older generation**, people with **low education**, people from **low-income households**, and people having **insufficient social contact with people who might be more likely connected.**“*

Digital divide

- ▶ Digital divide pořád zůstává, ovšem také se mění
  - Někde se prohlubuje, někde ustupuje
  - S ohledem na socio-demografické skupiny i na to, čeho se týká (access vs. usage gap)
    - např. známky umenšování rozdílů přístupu v návaznosti na SES
- ▶ Záleží ale na pojetí digital divide
  - A na tom , co měříme

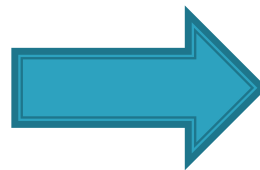
Digital divide

- ▶ “Second-level” digital divide
- ▶ Týká se více vrstev přístupu (nejen dichotomie ano/ne) a **použití** ICT („usage gap“)
- ▶ Min, 2010 – *„současný rozdíl v přístupu bude pokračovat ve formě rozdílu v používání“* (s. 22)

Digital divide

Digital divide (J. Van Dijk & Hacker, 2003; J. a. G. M. van Dijk, 2006):

- ▶ přístup celkově
- ▶ přístup individuální
- ▶ „digital skills“
- ▶ použití

Důsledky

Digital divide

- ▶ Přístup celkově – lze se vůbec někde připojit na internet? Je dostupná síť? A jak je síť kvalitní (broadband)?

Digital divide

- ▶ Přístup celkově – lze se vůbec někde připojit na internet? Je dostupná síť? A jak je síť kvalitní (broadband)?
- ▶ Přístup individuální – kde se lze připojit? Doma, v práci, ve škole, při chůzi? Kolikrát denně? Jak je to drahé?

Digital divide

- ▶ Přístup celkově – lze se vůbec někde připojit na internet? Je dostupná síť? A jak je síť kvalitní (broadband)?
- ▶ Přístup individuální – kde se lze připojit? Doma, v práci, ve škole, při chůzi? Kolikrát denně? Jak je to drahé?
- ▶ Skills – jak umíme s internetem zacházet? Co na něm dokážeme (můžeme) dělat?

Digital divide

- ▶ Přístup celkově – lze se vůbec někde připojit na internet? Je dostupná síť? A jak je síť kvalitní (broadband)?
- ▶ Přístup individuální – kde se lze připojit? Doma, v práci, ve škole, při chůzi? Kolikrát denně? Jak je to drahé?
- ▶ Skills – jak umíme s internetem zacházet? Co na něm dokážeme (můžeme) dělat?
- ▶ Způsob použití – jaké jsou naše preference? Co používáme a co ne? (např. sociální sítě)

Digital divide

- ▶ Tyto aspekty ve vzájemné souvislosti
- ▶ Různý efekt specifických individuálních (a skupinových) faktorů

Digital divide

- ▶ Přístup k internetu
- ▶ Použití rozličných komunikačních technologií, přístrojů
- ▶ Frekvence/intenzita použití
- ▶ Šíře zapojení do online aktivit
- ▶ (Pearce & Rice, 2013)

Digital divide

- ▶ Přístup k internetu
- ▶ Použití rozličných komunikačních technologií, přístrojů
- ▶ Frekvence/intenzita
- ▶ Šíře zapojení
- ▶ (Pearce & Rice, 2002)

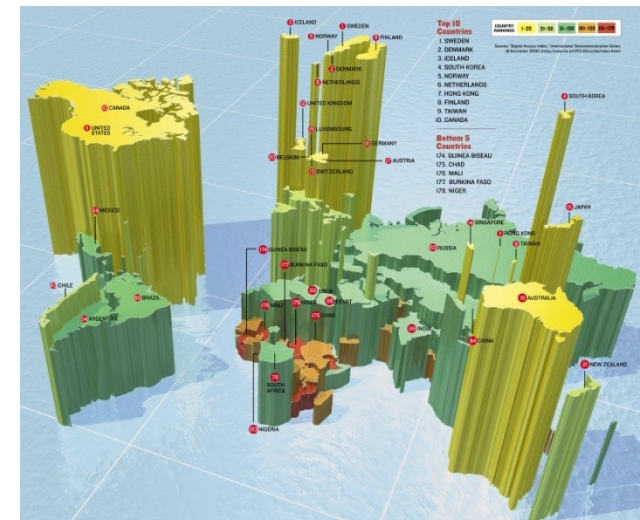
Jeden z výsledků:
Přístup hl. přes mobil
korelován s menší
intenzitou i šíří aktivit

Digital divide

- ▶ Digital divide – rovina
  - Prostorová
  - Časová
  - **Sociální**

Digital divide – prostorová rovina

- ▶ Ne všechny oblasti stejný přístup k internetu
- ▶ Závislost na socio–ekonomických faktorech
- ▶ Na politické situaci ve státech (státy a cenzura)
- ▶ Ale i další – oblasti bez signálu

Digital divide – časová rovina

- ▶ Kdy? Jak rychle?
- ▶ Ve smyslu kohort...
- ▶ Různé generace různé
  - zkušenosti
  - skills
  - Preference
- ▶ Podmíněny
  - Vývojově
  - Historickou zkušeností
  - Kontextem rozvoje technologie

Digital divide – sociální rovina

- ▶ Rozvrstvení do sociálních skupin (význam dalších rovin)
  - Socioekonomická komponenta
  - Kulturní komponenta
  - Historická komponenta
  - Psychosociální komponenta

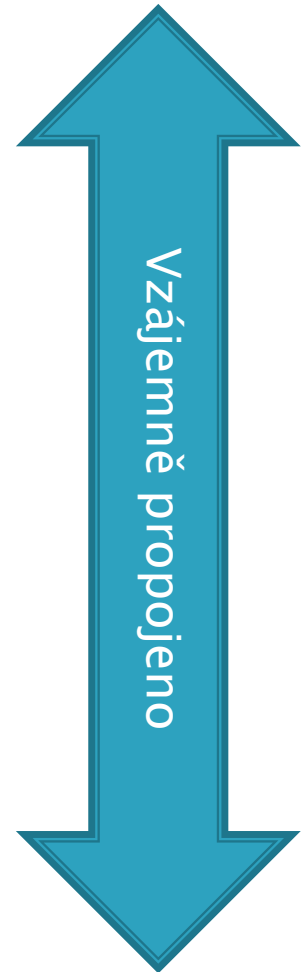
Digital divide – „obvyklí podezřelí“

▶ Sociální faktory:

- Věk – starší populace
  - Věkové rozvrstvení socio–kulturně podmíněno
- Pohlaví (návaznost na makro–sociální faktory)
- Nižší socio–ekonomický status
  - Vzdělání, příjem, sociální kapitál
- Další znevýhodnění
  - Tělesné či mentální postižení
  - Už ne tak často předmětem výzkumu

▶ Makrosociální faktory

- Státy, kultury
  - (jinak i např. škola, část města, vesnice, region...)
- Méně rozvinuté státy
- Totalitní režim

- ▶ Např:
- ▶ <http://www.statsilk.com/maps/world-stats-interactive-maps-index#Digital%20Divide%20&%20ICT>

Digital divide

Digital divide (J. Van Dijk & Hacker, 2003; J. a. G. M. van Dijk, 2006):

- ▶ přístup celkově
- ▶ přístup individuální
- ▶ „digital skills“
- ▶ použití

Důsledky

Digital divide

- ▶ „Matthew effect“ – „rich get richer“
  - více možností a použití u těch, co již mají zdroje
- ▶ „Knowledge gap hypothesis“ (Tichenor, Donohue, & Olien, 1970)
  - i přes podobný přístup mají lidé z více zdrojů (SES, vzdělání...) větší přínosy z distribuce informací
  - rychlejší a efektivní adaptace a využití

Who gets richer?

- ▶ Rich get richer vs. poor get richer
- ▶ ALE! Get richer...
- ▶ Get poorer?

„Život bez internetu“

1. Omezení komunikace

- Význam online procesů
- Viz propojení offline online

2. Zamezení přístupu k informacím

- „information gap“

3. Menší možnost sebe-exprese – hlas skupin

- Blogy, FB, twitter

▶ Týká se jedinců i celých skupin

Digital divide

- ▶ Ekonomické důsledky
- ▶ Kulturní důsledky
- ▶ Politické důsledky
- ▶ ...a další

...třeba i vlastní zdraví

- ▶ US populace, National Cancer Institute's 2012 Health Information National Trends Survey (HINTS) (N=3959)
- ▶ Nižší vzdělání = menší šance na:
  - Jít online hledat informace o poskytovatelích zdravotní péče
  - Online komunikace s doktorem
  - Hledání a sledování a online informací o vlastním zdraví
  - Použití webstránek na udržování diety, váhy a fyzické aktivity
  - Stahování informací o zdraví do mobilu
- ▶ Věk – hlavní efekt na hledání informací o zdraví
- ▶ Kontos, E., Blake, K. D., Chou, W. Y. S., & Prestin, A. (2014). Predictors of eHealth usage: insights on the digital divide from the Health Information National Trends Survey 2012. *Journal of medical Internet research*, 16(7), e172.

Perspektivy: pozitivní

- ▶ Internet jako „facilitátor“ sociálního života
  - Snadnější komunikace, organizace, větší propojenost
- ▶ „Dává hlas“ marginalizovaným skupinám
  - Snadnější přístup a možnost exprese
  - Nejsou obvyklé bariéry v souvislosti se skupinovými charakteristikami a atributy (pohlaví, etnicita...)
  - Strategická komponenta SIDE modelu
  - Možnost najít informace, participovat

Perspektivy: negativní

Internet jako facilitátor sociálního života

- ▶ Ale jen pro určité skupiny?

„Dává hlas“ marginalizovaným skupinám

- ▶ Ty ale stále efektivně internet nevyužívají

- ▶ Otázka efektivity online participace

Problém s přístupem, kvalitou spojení, digital skills

Důsledky použití internetu

Makro-rovina

- ▶ Nesporné výhody internetu
- ▶ Ovšem také nebezpečí rostoucí izolace
  - „Třetí svět“
  - Digital gap
- ▶ Upozadění až vyloučení z transnacionální politiky, ekonomiky, socio-kulturního dění

To be continued....

- ▶ Konkrétní přehled o nejširších sociálních skupinách (kategoriích) – viz příští hodina

Literatura

- ▶ Castells, M. (2011). *The rise of the network society: The information age: Economy, society, and culture* (Vol. 1). Wiley. com.
- ▶ Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” Social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143–1168.
- ▶ Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- ▶ Lupac, P., & Sladek, J. (2008). The deepening of the digital divide in the Czech Republic. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2(1).
- ▶ Lash, S., & Urry, J. (1994). *Economies of signs and space* (Vol. 26). Sage.
- ▶ Dijk, J. Van, & Hacker, K. (2003). The Digital Divide as a Complex and Dynamic Phenomenon, (September 2000), 315–326.
- ▶ Van Dijk, J. a. G. M. (2006). Digital divide research, achievements and shortcomings. *Poetics*, 34(4–5), 221–235.
- ▶ Min, S.-J. (2010). From the Digital Divide to the Democratic Divide: Internet Skills, Political Interest, and the Second-Level Digital Divide in Political Internet Use. *Journal of Information Technology & Politics*, 7(1), 22–35. doi:10.1080/19331680903109402
- ▶ Pearce, K. E., & Rice, R. E. (2013). Digital divides from access to activities: Comparing mobile and personal computer Internet users. *Journal of Communication*, 63(4), 721–744.
- ▶ Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28–51.
- ▶ Norris, P. (2003). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide* (Vol. 40). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- ▶ Tichenor, P. J., Donohue, G. A., & Olien, C. N. (1970). Mass media flow and differential growth in knowledge. *Public opinion quarterly*, 34(2), 159–170.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ